

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยเหตุที่ว่าชื่ออาหารไทยมีลักษณะพิเศษ ที่เมื่อได้ฟังครั้งใดก็เป็นที่น่าสงสัยว่าเพราะเหตุใดผู้ตั้งชื่ออาหารจึงตั้งชื่ออาหารเช่นนั้น ดังนั้นชื่ออาหารไทย จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะอาหารไทยมีความเกี่ยวข้องกับชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นจึงอาจคาดหวังได้ว่าชื่ออาหารไทยน่าจะสะท้อนวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆของคนไทยได้

อาหารไทยมีบทบาทในเทศกาลงานพิธีต่างๆตั้งแต่เกิดจนตาย ในเทศกาลงานพิธีต่างกัน มีจุดประสงค์ของงานต่างกัน ดังนั้นอาหารไทยที่นำมาใช้ในพิธีจึงต่างกันด้วย ชื่ออาหารไทยที่ใช้ในแต่ละงานที่แตกต่างก็สะท้อนความหมายที่แตกต่างกัน

ในการศึกษาเกี่ยวกับชื่อของสิ่งต่างๆ รวมทั้งชื่ออาหาร เราสามารถใช้วิธีทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของคำในหมวดต่างๆ เพื่อเข้าใจระบบความคิดของผู้พูดภาษา มีผลงานจำนวนมากที่ใช้วิธีการนี้ เช่น การศึกษา ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ชื่อโรค ชื่อสัตว์ ฯลฯ เพราะการศึกษาความหมายของคำ นอกจากจะทำให้ทราบถึงระบบความคิดของมนุษย์แล้ว ยังทำให้เราเข้าใจถึงวัฒนธรรมต่างๆที่แฝงอยู่ เช่น การศึกษาคำเรียกญาติของกลุ่มต่างชาติพันธุ์กัน ก็ทำให้ทราบระบบญาติและความสัมพันธ์ในครอบครัวของกลุ่มชนที่เราศึกษา หรือการศึกษาชื่อสถานที่ ก็ทำให้ทราบลักษณะภูมิประเทศ และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่แฝงอยู่ในชื่อสถานที่นั้น

ชื่ออาหารไทยมีลักษณะทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์มาเป็นแนวทางในการศึกษาชื่ออาหารไทย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2546: 1-2) กล่าวไว้ว่า "ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงระบบปริชานของมนุษย์ ซึ่งรวมถึงระบบความรู้ ความคิด ตลอดจนมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำในภาษาของกลุ่มนั้น เพราะภาษาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นตัวแทนของสิ่งสำคัญ 2 สิ่งของโลกมนุษย์ คือ มโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing) ทั้งสองสิ่งนี้ มีความสัมพันธ์กัน เช่น ถ้าเราพูดว่ามีสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีสี่ขา ขนนิ่ม ชอบจับหนู และร้องเหมียวๆ ผู้ฟังสามารถทราบว่ามีสัตว์ที่กำลังกล่าวถึงนี้เป็นสัตว์ที่เรียกว่า "แมว" ภาพที่เกิดขึ้นในหัวหรือในระบบปริชานของผู้ฟังภาพนี้เรียก "มโนทัศน์" มโนทัศน์นี้เกิดขึ้นได้แม้ผู้ฟังจะไม่ได้เห็นตัวแมวจริงๆ ดังนั้นหากเราศึกษาคำในภาษา เราจะทราบได้ถึงระบบมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาอยู่ได้"

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องชื่ออาหารไทย และได้ทบทวนวรรณกรรมแล้ว จึงพบว่ายังไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับชื่ออาหารไทยในด้านภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์มาก่อน งานที่เกี่ยวข้องมีแต่เรื่องคำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกรส ชื่อบุคคลและชื่อสถานที่ (ดูใน 2.2) ผู้วิจัยคิดว่าการศึกษาดังกล่าวของชื่ออาหารไทย เป็นงานที่น่าสนใจ เพราะนอกจากการศึกษานี้ จะทำให้เราทราบถึงรูปแบบรวมของการตั้งชื่ออาหารไทยแล้ว เรายังสามารถทราบถึงวิถีการกิน ค่านิยมรวมทั้งความเชื่อต่างๆที่สะท้อนมาจากชื่ออาหารไทยได้ด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1. วิเคราะห์รูปแบบของชื่ออาหารไทยที่ใช้ในเทศกาลงานพิธีแบบดั้งเดิมของไทย

1.2.2. วิเคราะห์ความหมายตรง (denotative meaning) ของชื่ออาหารไทยเพื่อจัดประเภทของอาหารไทยตามองค์ประกอบของความหมายในมิติต่างๆ

1.2.3. วิเคราะห์ความหมายแฝง (connotative meaning) ที่อยู่ในชื่อของอาหารไทย เพื่อตีความค่านิยมและความเชื่อของคนไทย

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

1.3.1 รูปแบบของชื่ออาหารไทยที่นิยมมากที่สุด คือ รูปแบบที่แสดงลักษณะเด่นของอาหาร

1.3.2 อาหารไทยมีองค์ประกอบในมิติแห่งความแตกต่าง ดังนี้ : วัตถุประสงค์ วิธีการทำ และที่มาจากต่างประเทศ

1.3.3 ความเชื่อที่สะท้อนจากชื่ออาหารไทยในเทศกาลงานพิธีแบบดั้งเดิม ได้แก่ ค่านิยมเรื่องความรักใคร่กลมเกลียว ความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรืองและความมีอายุยืนยาว

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ให้แนวทางในการศึกษาอาหารไทยอย่างเป็นระบบ

1.4.2 ทำให้เข้าใจวิถีการกินของคนไทยมากขึ้น

1.4.3 ทำให้ทราบถึงค่านิยมและความเชื่อของคนไทยที่สะท้อนจากชื่อ